

Katedra demografie a demogeografie

Přírodovědecká fakulta

Univerzita Karlova v Praze

Tel: (+420) 221 951 418

E-mail: demodept@natur.cuni.cz

URL: <https://portal.natur.cuni.cz/geografie/demografie>

RNDr. Jiřina Kocourková, Ph.D.

E-mail: koc@natur.cuni.cz

RNDr. Boris Burcin, Ph.D.

Asistovaná reprodukce v ČR v evropském kontextu

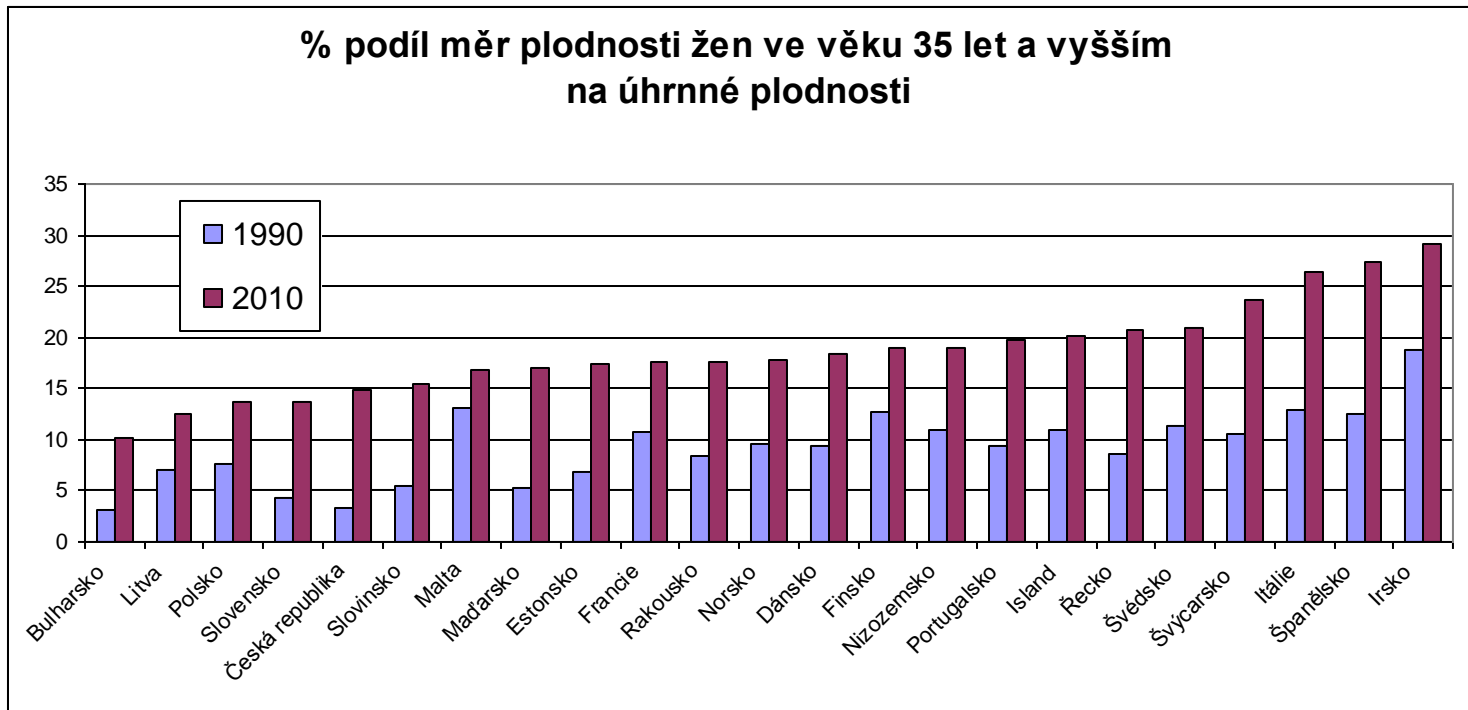
XLII. Konference České demografické společnosti

25.5.2012, Praha

Odklad plodnosti do vyššího věku žen

Pozdní mateřství - kdy je pro ženu vhodný čas založit rodinu?

- Definice z hlediska zdravotního: mít první dítě ve věku 30 let a vyšším
- Zkracuje se doba určená pro reprodukci – biologický limit věku žen se neposunuje
- Z hlediska demografického: zvyšování měr plodnosti ve věku 35 let a vyšším (nebo 40+)

Pozdní mateřství a jeho důsledky

Výhody odkladu

Větší podíl chtěných dětí

Nízký podíl velmi mladých matek

Vzdělanější a zkušenější rodiče

Vyšší příjem, lepší sociálně-ekonomické podmínky, stabilnější prostředí

Nevýhody odkladu

Změna partnera, větší nároky na partnera

Rostoucí nejistota ohledně rodičovských dovedností a obavy z větší odpovědnosti

Nenaplněné reprodukční plány

Negativní zdravotní důsledky – **zvýšené riziko**

Pro děti: předčasného porodu, vrozených vývojových vad, atd.

Pro ženy: spontánního potratu, vícečetného těhotenství, těhotenských komplikací, rakoviny prsu, atd.

Delší 'waiting-time-to-conception (VTC)' a nutnost **využít asistovanou reprodukci (AR)**

Asistovaná reprodukce z demografického pohledu

Definice neplodnosti (Cooper, 2010)

pro ženy ve věku **do 34 let** – jestliže neotěhotní po 12 měsících nechráněného pravidelného pohlavního styku

pro ženy **ve věku 35 let a vyšším** – jestliže neotěhotní po 6 měsících nechráněného pravidelného pohlavního styku

Asistovaná reprodukce: hormonální léčba, hormonální léčba spojená s inseminací a **mimotělní oplodnění (IVF)**.

Výzkumný cíl: Prozkoumat demografický význam AR

- (1) Zda má AR demografický potenciál – Jak se podílí na zvýšení úrovně plodnosti žen
- (2) Zda AR přispívá k formování modelu pozdní plodnosti - **Mají státy s pozdním modelem plodnosti žen vyšší podíl dětí narozených po AR?**

Použitá data IVF/ICSI:

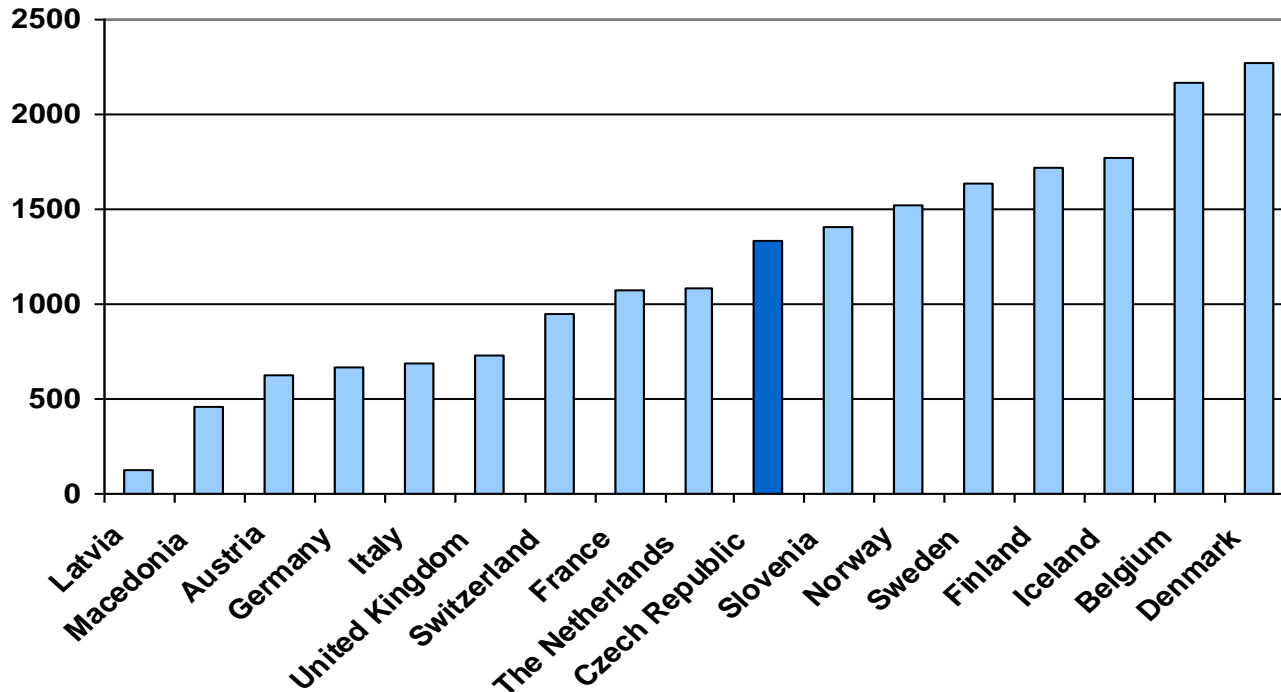
pro ČR z **Národního registru asistované reprodukce NRAR** (do roku 1997 a od roku 2007), pro ostatní státy z **Monitorovacího programu Evropské společnosti lidské reprodukce a embryologie (EIM ESHRE)** do roku 2006

Rostoucí využívání asistované reprodukce

- Pomáhá realizovat reprodukční záměry neplodným párům
- Zmírňuje ztráty v počtu narozených dětí v důsledku odkladu plodnosti do vyššího věku žen. Leridon (2004) odhadl, že pokud se 30leté ženy rozhodnou mít dítě až ve věku 35 let, tak AR může ztrátu v počtu narozených dětí v důsledku odkladu vykompenzovat jen z poloviny
- Demografický efekt využívání AR:
  - Úroveň plodnosti – přispívá ke zvýšení úrovně plodnosti u států s nízkou ú
  - **Kladné názory:** AR má potenciál ke zvýšení úp a měla by být součástí pronatalitní politiky (Grant et al. 2006, Hoorens et al. 2007, Sunde 2007)
  - **Rezervovaný přístup:** Efekt je malý, ale není nezanedbatelný, může být důležitým faktorem přispívajícím ke stabilnímu vývoji konečné plodnosti (Sobotka et al. 2008):
- Časování plodnosti – formování velmi pozdního modelu plodnosti a posun biologického věkového limitu?
  - Zatím málo důkazů: Obavy, že podpora AR povede k neomezovanému odkladu plodnosti (Habbemma et al. 2007). Jiní dokazují, že zpřístupnění AR podněcuje páry hledat pomoc dříve spíše než později (Hoorens et al. 2007). Důkazy, že by AR přispívala k rektangularizaci křivky plodnosti, jsou slabé (Billari et al. 2007)

Existuje velká variabilita mezi státy ve využívání AR

Number of ART cycles per one million inhabitants in 2006

Ve většině států jsou potřeby AR vyšší než současná úroveň.

Schmidt a dal. (2007) odhadli „potřebu AR“, na 3000 párů na 1million obyvatel.

Využívání AR je vyšší v těch státech, kde se na úhradě nákladů významně podílejí zdravotní pojišťovny.

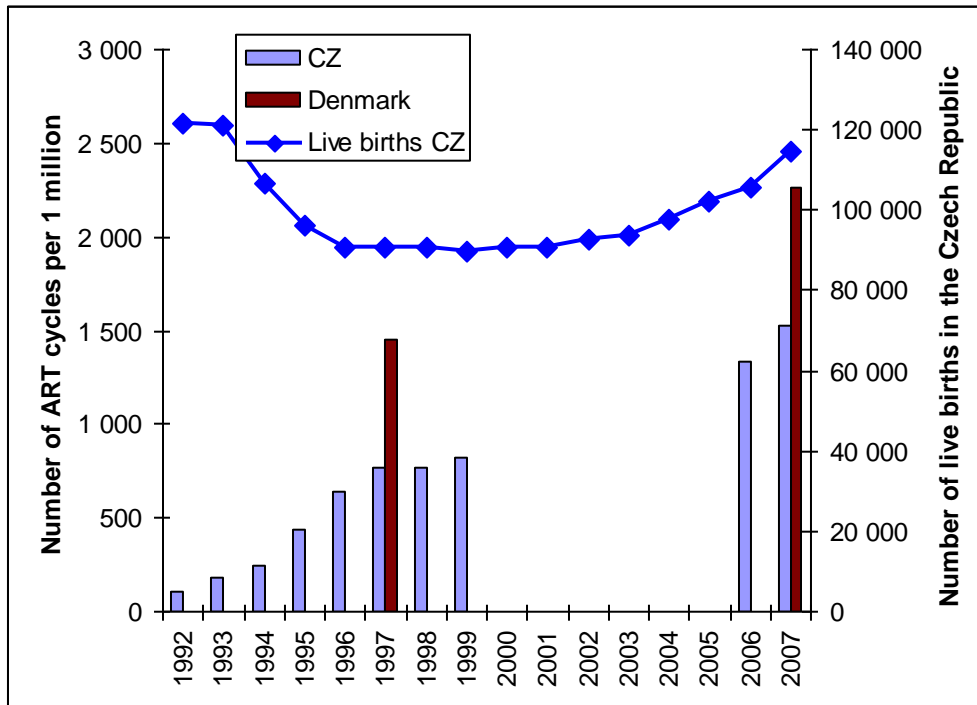
Státy s *plnou úhradou* AR: Belgie, Nizozemsko, Francie, Slovinsko, Estonsko, Maďarsko

Státy s *částečnou úhradou* AR: Rakousko, Dánsko, Finsko, Švédsko, Itálie, VB, **Česká republika**

Státy *bez úhrady* AR: Malta, Irsko, Lotyšsko, Litva, Polsko, Bulharsko

Asistovaná reprodukce v ČR a v Dánsku

- V roce 1995 byla založena první soukromá klinika AR v ČR.
- V roce 1997 byla v ČR přijata legislativa týkající úhrady nákladů spojených s AR. Zdravotní pojišťovny se podílejí na úhradě 3 cyklů ženám do věku 39 let. Od 1.4.2012 jsou hrazeny cykly 4 v případě, že v prvních 2 cyklech bylo transferováno jedno embryo.
- Ale většina žen musí doplácet na modernější léky a léčebné postupy. Jeden cyklus stojí mezi 30 000 – 50 000 Kč a žena obvykle platí třetinu nákladů.

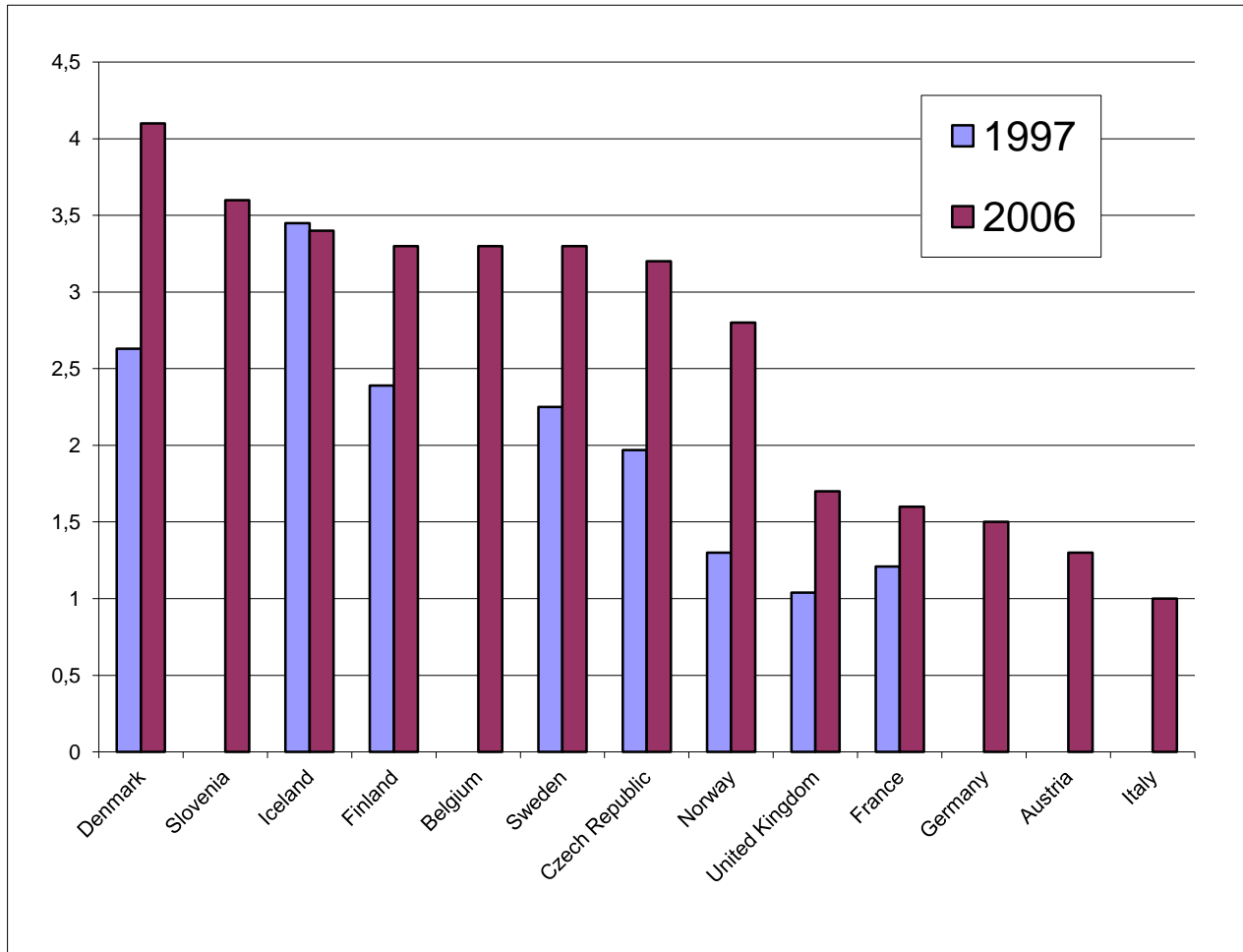

- Do roku 2010 byly bezdětným ženám v Dánsku plně hrazeny 3 cykly do věku do 40 let ve státních klinikách.
- Od roku 2011 jsou v Dánsku ženám náklady kompenzovány jen částečně.

ČR patří mezi státy s vyšším podílem dětí narozených z AR

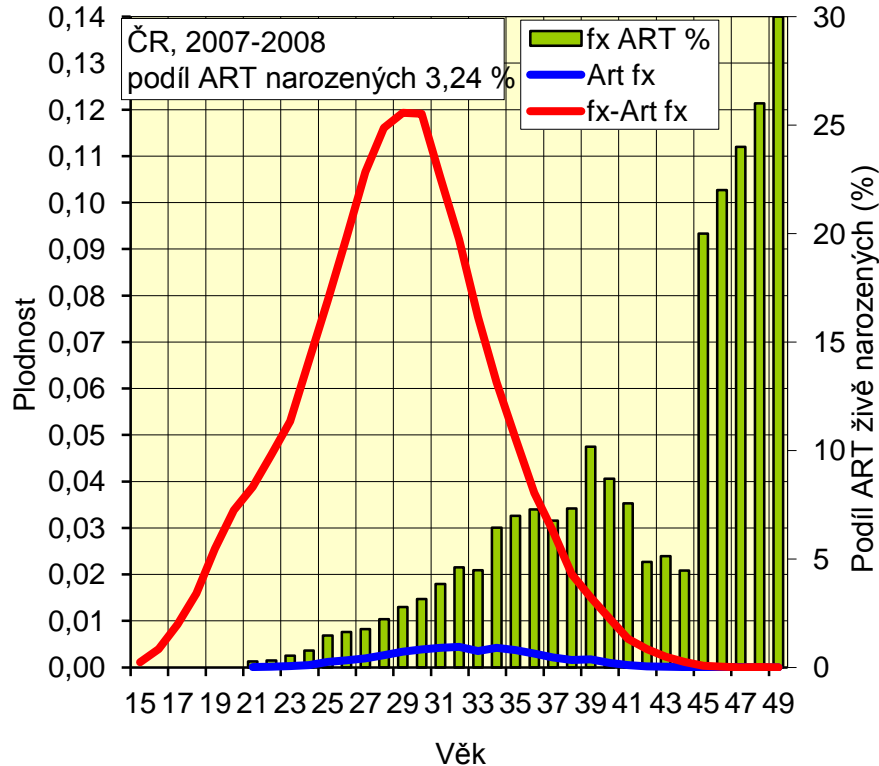
V roce 2007 se v ČR narodilo 3,24% dětí z AR

Vývoj podílu dětí narozených z AR v evropských státech

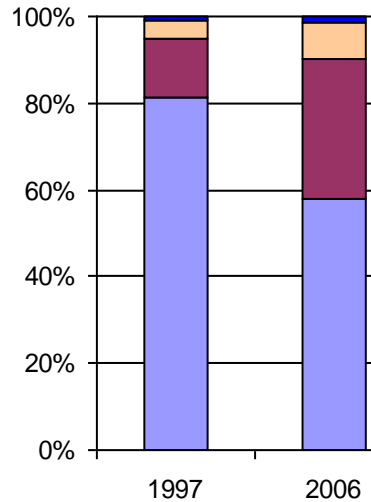

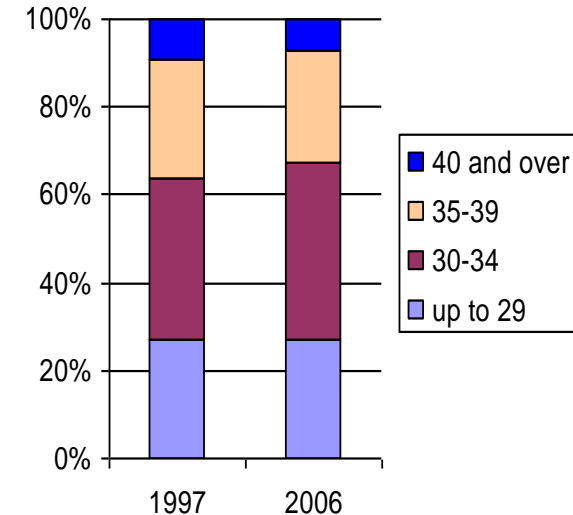
Přechod k modelu pozdní plodnosti v ČR = zvyšování podílu žen, které mají dítě až ve věku 30 let a starším

Věková struktura všech rodiček v ČR

Věková struktura žen v ČR, které využily AR

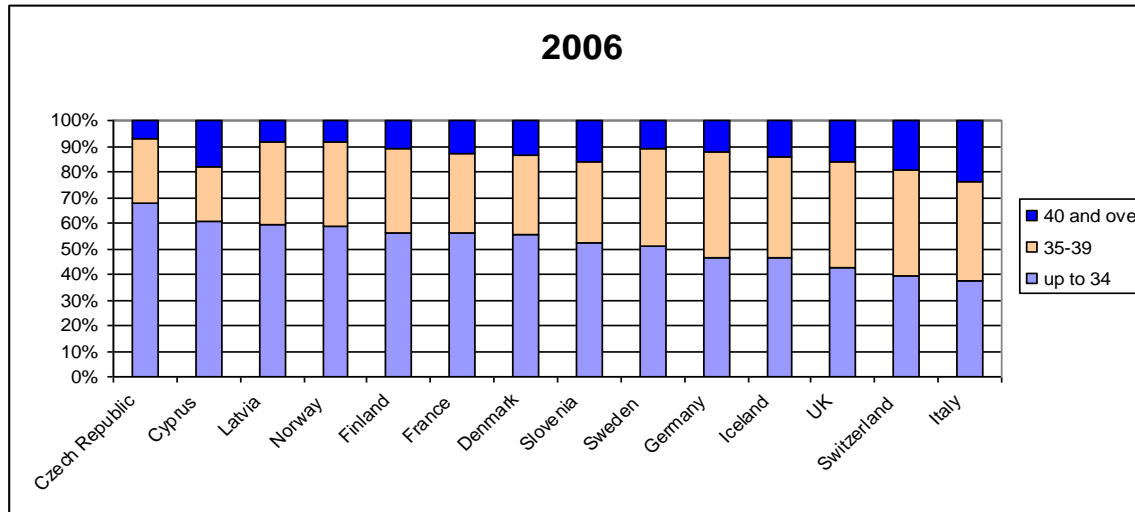
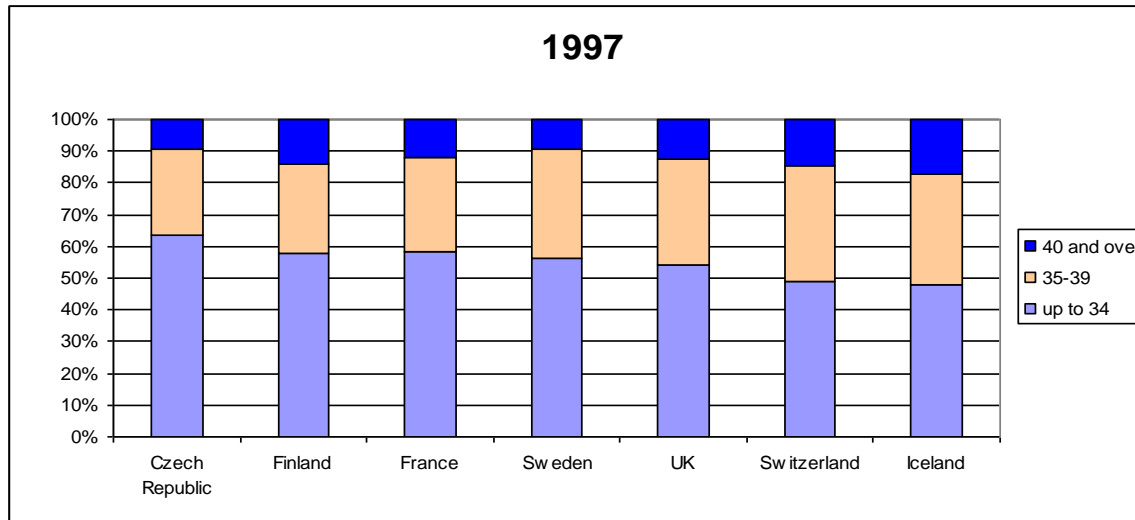

Úhrnná ART plodnost byla v roce 2007-2008 **0,046** dítěte na 1 ženu

Podíl žen ve věku 30-34 let, které využily AR vzrostl, avšak na úkor podílu žen starších 34 let. Podíl žen mladších 30 let se nezměnil.

Největší podíl žen mladších 35 let, které využily AR, je v ČR

Věková struktura žen, které využily AR (IVF/ICSI)

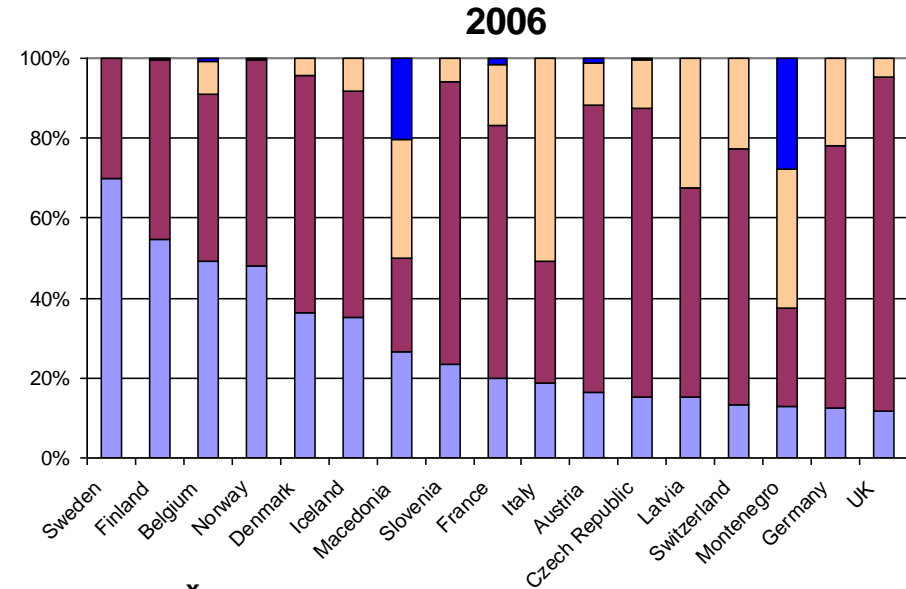
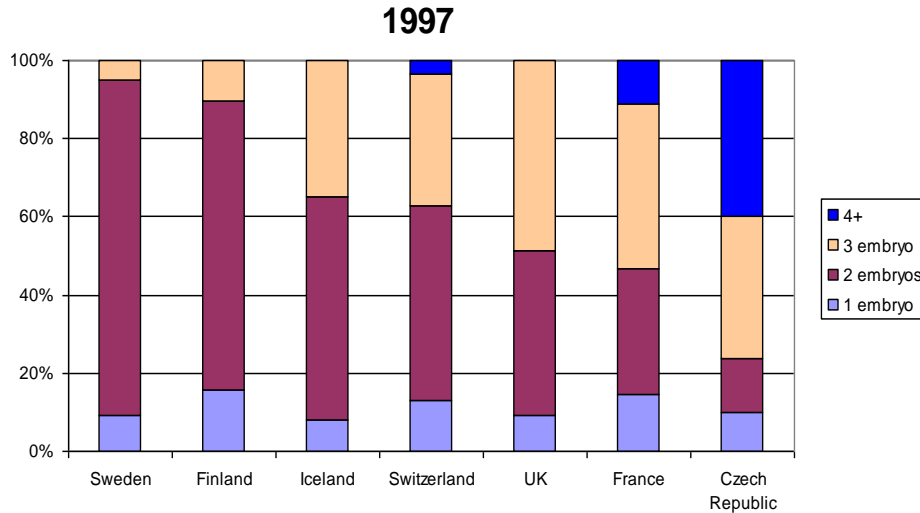
Odlišnosti v „čekací době“ před nastoupením léčby neplodnosti (1 až 3 roky)

Odlišnosti v počtu cyklů hrazených zdravotním pojištěním (např. v Belgii 6 cyklů, v ČR 3 cykly)

Odlišnosti ve věkovém limitu žen, do kdy je AR hrazena ze zdravotního pojištění (do věku 43 let v Belgii, v ČR do 39 let)

Snižování počtu přenášených embryí - dva odlišné trendy

Struktura transferů podle počtu embryí po IVF/ICSI

👤 Významný pokles podílu transferů 3 a více embryí v ČR.

👤 V současnosti v ČR převažuje přenos dvou embryí stejně jako v UK, Německu a Francii.

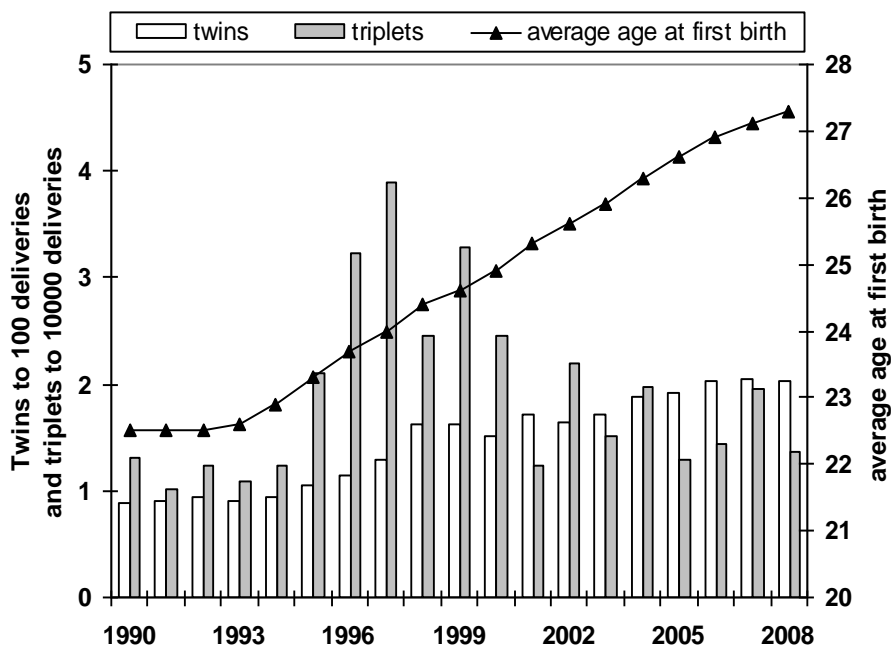
👤 Avšak ve skandinávských zemích převažuje transfer jednoho embrya.

👤 Doporučováno, aby ženám mladším 36 let bylo transferováno 1 embryo v prvních dvou cyklech – ČR má největší potenciál pro růst podílu transferu 1 embrya.

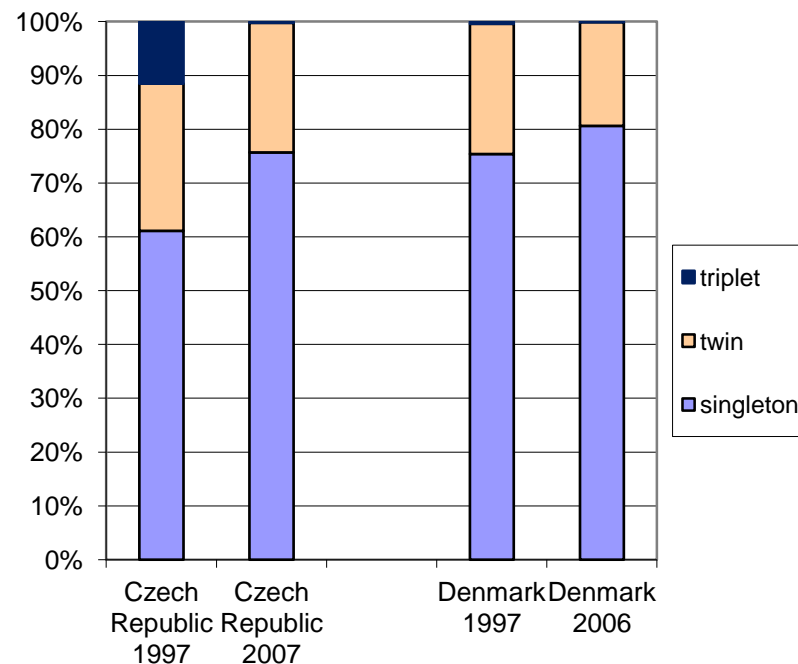
Vývoj podílu vícečetných porodů

- Zvýšení podílu vícečetných porodů v ČR v druhé polovině 90. let.
- V posledním desetiletí - pokles porodů trojčat a stabilizace porodů dvojčat na dvojnásobné úrovni počátku 90. let

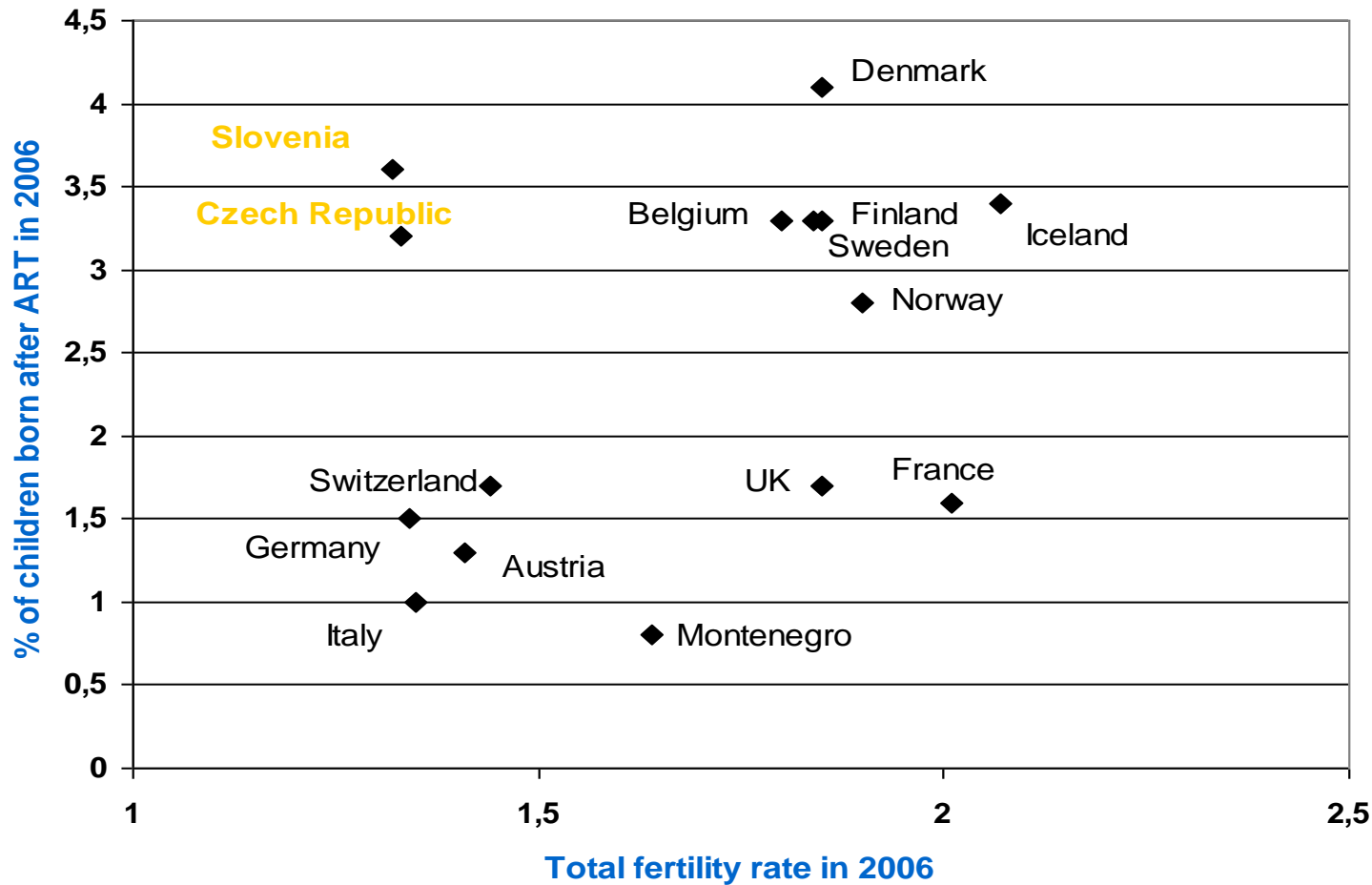
Porody dvojčat a trojčat v ČR celkem

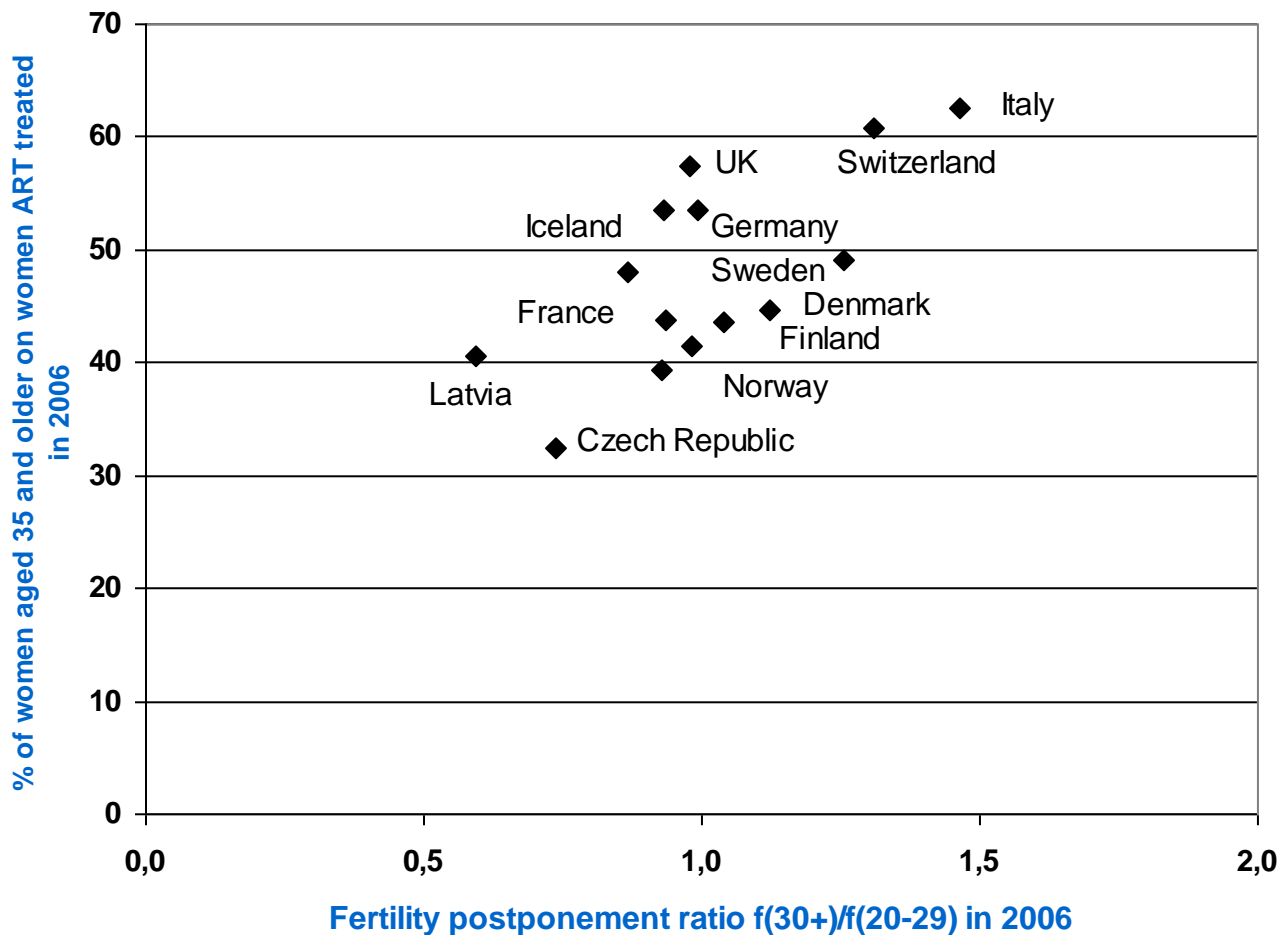
Porody dvojčat a trojčat z AR v ČR a v Dánsku

Korelace mezi úhrnnou plodností a podílem dětí narozených po AR je slabá

Korelace mezi úrovní odkladu plodnosti žen a podílem žen ve věku 35 let a více využívající asistovanou reprodukci

- Čím vyšší je míra odkladu rození dětí do vyššího věku žen, tím vyšší je podíl starších žen využívající AR
- Avšak neprokázalo se, že vyšší podíl dětí narozených z AR je v zemích s nejvyšší úrovní odkladu plodnosti žen
- Důvodem je pokles úspěšnosti AR se zvyšujícím se věkem žen

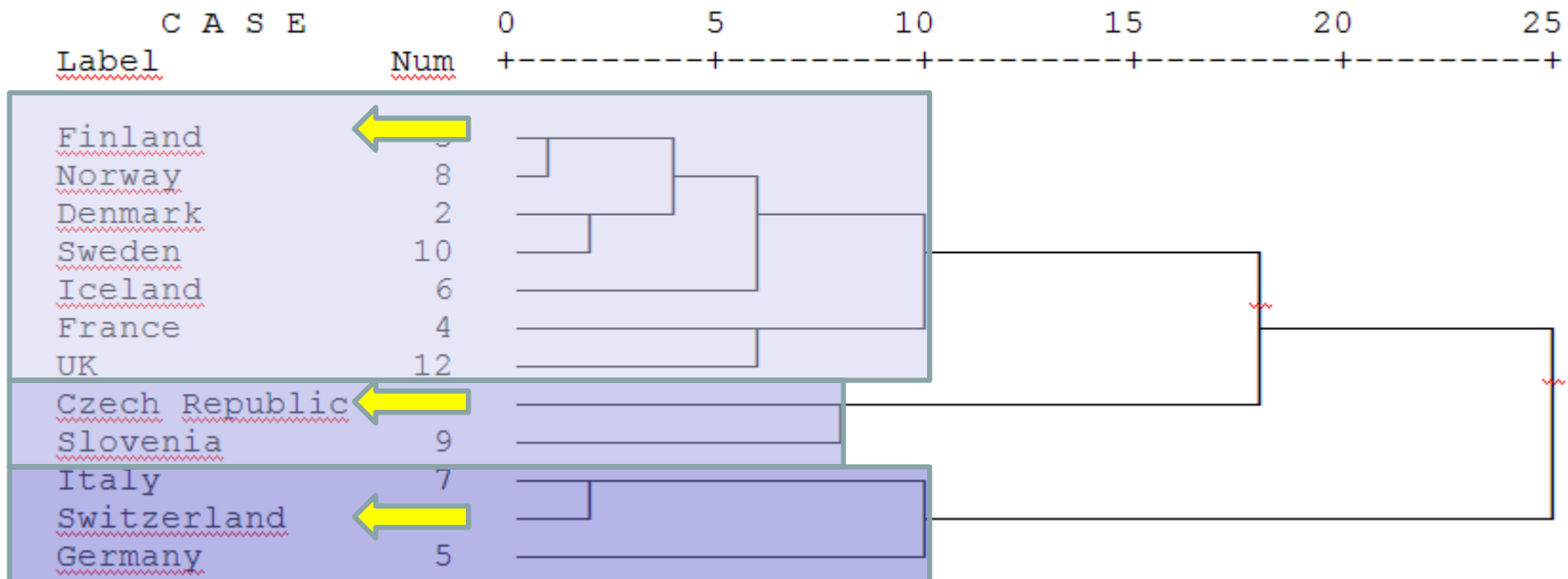
Typologie plodnosti ve vztahu k asistované reprodukci na základě shlukové analýzy

Vstupní proměnné za rok 2006:

1. Úhrnná plodnost
2. Úroveň odkladu plodnosti žen $f(30+)/f(20-29)$
3. Podíl dětí narozených z AR
4. Podíl žen ve věku 35 a více let, které využily AR

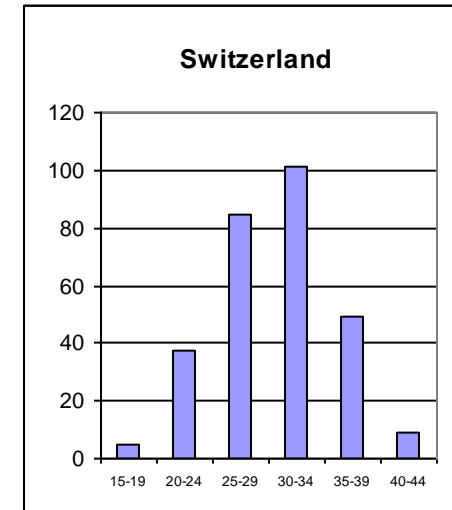
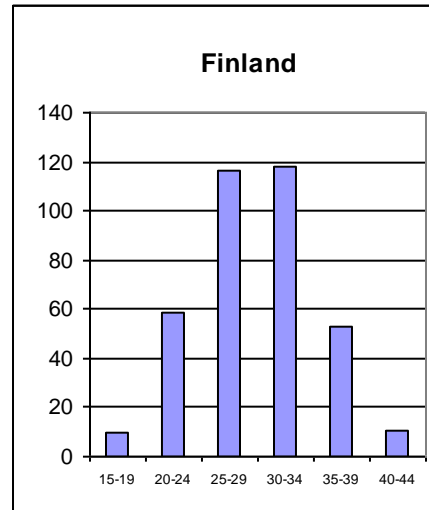
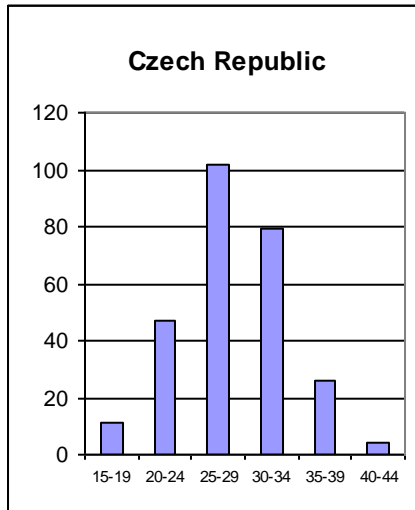
Dendrogram using Average Linkage (Between Groups)

Rescaled Distance Cluster Combine

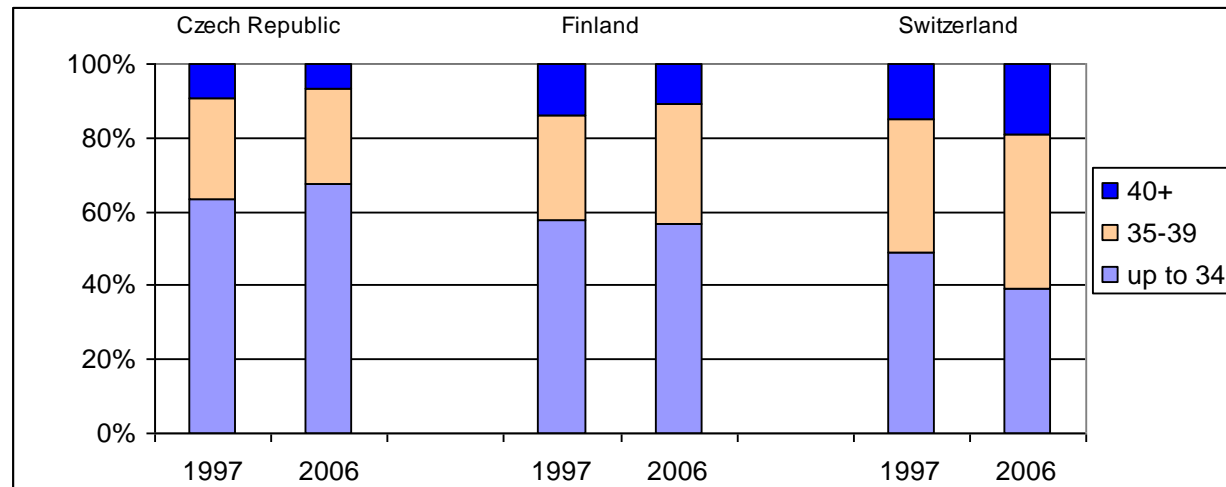

Tři typy modelů plodnosti v Evropě v roce 2006

Plodnost podle věku žen v roce 2006

Věková struktura žen využívající AR

ČR reprezentuje „**early-peak pattern**“ – časný model plodnosti (3,3% dětí z AR úp 1,3 dětí)

Finsko reprezentuje „**broad-peak pattern**“ (3,3% dětí z AR a úp 1,8 dětí)

Švýcarsko reprezentuje „**late-peak pattern**“ – pozdní model plodnosti (1,7% dětí z AR a úp 1,4 dětí)

Závěr

- Rychlý nárůst využívání AR v ČR měl demografické důsledky a lze očekávat, že demografický význam AR se ještě zvýší. AR přispěla ke **kompensaci plodnosti** především u žen ve věku **30-34 let**.
- **Největší podíl dětí narozených z AR** není registrován v zemích s velmi pozdním modelem plodnosti, ale v zemích, kde je plodnost žen **rozložená do širšího věkového intervalu**. Pak může AR přispívat ke zvýšení či stabilizaci úrovně plodnosti.
- Demografický potenciál AR významně závisí na **národní zdravotní politice** (dostupnosti klinik AR a finanční náročnosti), **legislativě a tzv. „guidelines“** (kdy začít léčbu neplodnosti a do jakého věku jsou ženě náklady na léčbu hrazeny).